

Změny v rozšíření králíka divokého (*Oryctolagus cuniculus*) na území České republiky (Lagomorpha: Leporidae)

Changes in the distribution of the Wild Rabbit (*Oryctolagus cuniculus*) over the territory of the Czech Republic (Lagomorpha: Leporidae)

Miloš ANDĚRA¹ & Jaroslav ČERVENÝ^{2,3}

¹ zoologické oddělení PM, Národní muzeum, Václavské náměstí 68, CZ–115 79 Praha 1, Česko; milos_andera@nm.cz

² katedra ochrany lesa a myslivosti, Fakulta lesnická a dřevařská, Česká zemědělská univerzita v Praze, Kamýcká 129, CZ–165 21 Praha 6 – Suchbátka, Česko;

³ Ústav biologie obratlovců AV ČR v. v. i., Květná 8, 603 65 Brno, Česko

došlo 9. 6. 2008

Abstract. The study summarises data on the history of distribution of wild rabbit in the territory of the Czech Republic. The available historical data suggest that the species did not occur regularly until the second half of the 19th century. In the mid-20th century, wild rabbit inhabited a substantial part of our country, most frequently below 600 m a. s. l. Thereafter, its numbers markedly decreased (due to myxomatosis infection), and a long-term negative population trend is continuing up to present. In 2005–2006, only 312 localities of permanent occurrence of the wild rabbit (189 mapping quadrats) have been obtained. Compared to the results of the first mapping survey in 1975–1976, this shows a decrease in the inhabited area by two thirds. The decreasing numbers of the wild rabbits are also accompanied by changes in the character of their occurrence, particularly in the altitudinal distribution of their localities (shift of occurrence to lower elevations). Finally, other possible causes of the negative population trend are discussed.

Key words. Wild rabbit, Czech Republic, distribution, long-term changes.

ÚVOD

Králík divoký, *Oryctolagus cuniculus* (Linnaeus, 1758) je ve středoevropské fauně nepůvodním západomediterránním druhem s předpokládaným přirozeným výskytem na Pyrenejském poloostrově (NIETHAMMER 1963, HOMOLKA & ZIMA 1999). Jako součást původního areálu bývá často uváděna i severní Afrika, avšak archeologické nálezy naznačují, že do Maroka, Alžírka i Tuniska byl králík divoký člověkem dovezen až během neolitu (LONG 2003). Po Středomoří se pak více rozšířil v období římské říše a v západní Evropě včetně britských ostrovů se počátky jeho šíření na volnosti datují do přelomu raného a vrcholného středověku (11.–12. století) (NIETHAMMER 1963, LONG 2003).

O původu výskytu králíka divokého na území ČR nemáme přesné informace a první detailnější vyhodnocení jeho výskytu bylo provedeno až v polovině 70. let 20. století (ANDĚRA & VOHRALÍK 1976). V současné době se zřetelně projevuje zmenšování areálu výskytu druhu v ČR a jeho zhodnocení je předmětem této studie.

MATERIÁL A METODIKA

Sledování výskytu králíka divokého na území ČR se uskutečnilo od roku 1972 v několika etapách na podkladě dotazníkových akcí, zaměřených především na respondenty z Českého mysliveckého svazu, resp. Českomoravské myslivecké jednoty (myslivecká sdružení) a Státních lesů ČR, resp. Lesů ČR (polesí). Při první dotazníkové akci v letech 1973–1975 bylo o výskytu králíka divokého získáno celkem 1760 údajů z 2260 vyplněných dotazníků (ANDĚRA & VOHRALÍK 1976), ve druhé etapě monitoringu v letech 1991–1992 to bylo 1875 záznamů z 2619 odevzdaných formulářů (ANDĚRA & HANZAL 1995). Třetí dotazníková akce proběhla v letech 2006 ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí ČR a kromě tradičních mysliveckých sdružení ČMMJ a režijních honiteb LČR zahrnovala i majitele či nájemce ostatních honiteb včetně Vojenských lesů a statků ČR, jakož i regionální pracoviště Agentury ochrany přírody a krajiny ČR a správy velkoplošných chráněných území (CHKO, NP). Celkem bylo rozesláno bezmála 6000 dotazníků při neobvykle vysoké návratnosti 79,3 % (tj. 4790 vyplněných formulářů), dotazníkovou akcí se podařilo pokrýt 632 čtverců mapové sítě ČR (93,2 %). Struktura a forma dotazníku dávala respondentům možnost označit jednu ze dvou předvoleb charakteristiky výskytu sledovaných druhů – stálý výskyt (ST) a nepravidelný výskyt (NE). Pokud jde o králíka divokého, celkově bylo získáno 525 databázových záznamů, z nichž ovšem jen zhruba polovina (285 záznamů, 53,4 %) se týkala stálého výskytu, zbývající hlášení spadala do méně průkazné (věrohodné) kategorie nepravidelného výskytu (240 záznamů).

HISTORICKÝ PŘEHLED

Všeobecně se předpokládá, že na území ČR se králíci poprvé dostali někdy v době klášterní kolonizace ve druhé polovině 12. a ve 13. století (ČABART 1958, ANDRESKA & ANDRESKOVÁ 1993 aj.). Nepochybně se jednalo o zdomácnělé králíky chované v uzavřených prostorách klášterních objektů a zatím nemáme náznaky, že by byli už v té době záměrně vysazováni do volné přírody, a také vzniku početnějších, volně žijících populací z jedinců, kteří utekli z podobných chovů, nic nenasvědčuje. V této souvislosti stojí za zmínku, že na archeologických nalezištích od neolitu po novověk se králík prakticky vůbec neobjevuje (KYSELÝ 2005), jediný publikovaný nález ze slovanského hradiště Rubín na Lounsku z raného středověku (7.–10. st. n. l.) je zřejmě mladší kontaminací (KYSELÝ 2000, R. KYSELÝ, in litt.).

Za nejstarší zprávu o polodivokém chovu králíka divokého na území ČR se obvykle považuje Balbínova zmínka o jeho přemnožení (*“nesmírná spousta králíků”*) v rožmberské netolické oboře v roce 1579 převzatá od Václava BŘEŽANA v Životopisu Vilémově (HRDLIČKA 1901, ČABART 1958, BALBÍN 1986, ANDRESKA & ANDRESKOVÁ 1993, aj.). Nicméně už KOMÁREK (1945) upozorňuje na zjevný rozpor s dobovými přehledy ulovené zvěře (listiny zástředního) z různých oblastí Čech, ve kterých není o králíciích zmínka (CHADT 1901), a přiklání se spíše k možnosti, že šlo o zdivočelé domácí králíky chované v uzavřených výbězích (případně nevyučuje záměnu se zajícem polním). Také zprávy o vypouštění králíků na více místech jihočeského panství SCHWARZENBERGŮ (Novosedly nad Nežárkou, Frahelž, Lomnice nad Lužnicí, Radomilice, Červený Dvůr, Bzí, Žimutice, Branovice a sdělení o jejich přemnožení u Hluboké nad Vltavou) zaznamenané v dochované korespondenci o století později z let 1681–1682 (ČABART 1958, ANDRESKA & ANDRESKOVÁ 1993) se s velkou pravděpodobností zřejmě také týkaly polodivokých (uzavřených) chovů. Obdobná praxe byla ostatně v té době známá např. i v sousedním Rakousku (BAUER 2001).

I když k lokálním výsadbám mohlo samozřejmě docházet i na jiných panstvích, k výraznějšímu celoplošnému rozšíření králíků v 17. ani 18. století asi nevedly. Můžeme tak usuzovat např. z poznámek SCHMIDTA (1795), který se zmiňuje pouze o různých plemenech králíků chovaných v zajetí (*“in Wohnungen”*), a také MÜLLER (1839 ex KRATOCHVÍL 1955) poznamenává, že králík

Tab. 1. Úlovky králíka divokého (*Oryctolagus cuniculus*) v Čechách v letech 1880 až 1929 (podle FARSKÉHO 1935)

Table 1. Wild Rabbit (*Oryctolagus cuniculus*) bag sizes in Bohemia in 1880–1929 (according to FARSKÝ 1935)

rok / year	počet kusů / bag size	rok / year	počet kusů / bag size
1880	11 824	1924	47 434
1885	30 815	1925	57 524
1890	27 656	1926	51 946
1895	30 910	1927	58 224
1900	13 946	1928	70 385
1905	69 194	1929	34 169
1910	112 132		
celkem / total		616 159	

je na Moravě a v českém Slezsku chován jen jako domácí zvíře a v divokém stavu na volnosti nežije. V podobném smyslu se vyjadřuje i AMERLING (1852) a králíka nenajdeme ani v tehdejším výčtu savců Loketska (GLÜCKSELIG 1842). To vše jsou dost důležité signály o tom, že zhruba před 200 lety na území ČR králík divoký ještě nebyl běžně rozšířeným druhem, a pokud se ve volné přírodě vyskytoval, tak pouze místně. Jen u PRESSLA (1834) nalézáme poznámku “*nyiní vsude zdomácnělý*”, avšak v kontextu s jeho předchozím textem není zřejmé, zda se toto konstatování týká českého území, či má vyjadřovat vysazování králíků v různých částech světa.

Teprve v polovině 19. století se situace začala očividně měnit. Kolem roku 1850 je králík divoký připomínán z Křivoklátska (KOKEŠ 1948) a FITZINGER (1857 ex BAUER 2001) charakterizuje jeho výskyt na Moravě jako častý a v Čechách vzácnější. Následně je v letech 1864–1865 z českých honiteb uváděn už odlov 5840 kusů (ČABART 1958) a o deset let později FRIČ (1872) o králíkovi uvádí, že je v některých krajích velmi hojný s celkovým ročním lovem v Čechách okolo 7000 kusů. SCHMITT (1888) pak dokonce píše o jejich velkém rozšíření (“*čini z nich pohromu pro celou krajinu a nutí k přemýšlení o obraně proti nim*”). Následně BAYER (1890, 1894) zmiňuje výskyt králíka divokého v Čechách bez podrobností a THIEL & WALTER (1898) zdůrazňují výskyt v předhůří Krušných hor. Klasické historické faunistické přehledy z první poloviny 20. století už králíka divokého vesměs berou jako běžný druh s hojným výskytem na odpovídajících stanovištích, případně se zmiňují i o značných škodách, které působí na lesních i polních kulturách (HÁLA 1925, CANON 1927, REMEŠ 1927, MICHEL 1929, BAŤA 1933). Rychlý populační vývoj doprovázený oscilacemi početnosti na přelomu 19. a 20. století dokládají i dostupné údaje o úlovcích králíků v Čechách v letech 1880 až 1929 – viz tab. 1 (FARSKÝ 1935).

Ve Slezsku mohla být ovšem situace poněkud jiná. GLOGER (1833) králíka divokého v přehledu fauny na počátku 19. století mezi volně žijícími savci ještě neuvádí, stejně tak chybí ve výčtu druhů zaznamenaných K. KOSCHATZKÝM v letech 1819–1821 (HUDEČEK & HANÁK 2002) a ani později (1860–1890) E. RICHTEREM na Osoblažsku (ŠUHAJ & KUZNÍK 2002). První konkrétní údaje o počtu úlovků z české části Slezska tak hlásí až FARSKÝ (1935) z let 1911–1913 (8009–11 647 ks/rok) a v poválečném období (1924–1927) pak v rozmezí 5436–8189 ks/rok.

Pro srovnání, např. v Sasku je králík divoký poprvé zmiňován v první polovině 19. století, avšak až také po roce 1850 se zde stal hojnější (ZIMMERMANN 1934, BOBACK 1970), včetně okolí Lipska (GOETHE 1955). V průběhu druhé poloviny 19. století byl také poprvé zaznamenán na území Slovenska (HELL 1972).

Zatím dostupné velice vágní literární údaje tedy neumožňují vytvoření konkrétnější představy o počátcích aklimatizace králíka divokého v ČR, mimo jiné i proto, že z dosud citovaných historických pramenů jednoznačně nevyplývá, zda se týkají králíků domácích, zdivočelých či divokých. V tomto směru by napomohlo další detailnější studium dostupných archivních materiálů zaměřené na problematiku chovu a výskytu králíků v rámci českého území. Pokud jde o výraznějšího rozšíření králíka divokého na volnosti, pak rozhodujícím obdobím byla zřejmě 2. polovina 19. století, v jehož závěru se králíci stali pravidelně lovenou zvěří s postupně se zvyšující početností. Na rychlé expanzi nepůvodního druhu se vedle výsadků mohly příznivě projevit změny v charakteru krajiny (postupující odlesňování), jiný systém mysliveckého obhospodařování honiteb (změna honebního práva po roce 1848 vedoucí ke vzniku poměrně malých revírů – BAUER 2001) i nové agrotechnické postupy (např. větší zavádění ozimých kultur, které vylepšovaly potravní nabídku i během nepříznivého zimního období – SHEAIL 1971). Můžeme-li věřit dobovým statistikám úlovků, pak už i v této počáteční fázi populační expanze se projevily různě výrazné výkyvy početnosti (viz tab. 1 – FARSKÝ 1935).

SOUČASNÝ VÝSKYT KRÁLÍKA DIVOKÉHO V ČR

Přehled lokalit

DOTAZNÍKOVÁ AKCE, VÝSKYT 2005–2006. **5254: Nový Luhov** – Sedliště, 310 m n. m. (NE); **5256: Liberec** – Vesec, 390 m n. m. (NE); **5348: Zabrušany**, 220 m n. m. (ST); **5349: Bohosudov**, 260 m n. m. (ST); **Chabařovice**, 180 m n. m. (ST); **Modlany**, 190 m n. m. (NE); **5349: Rtyně nad Bílinou**, 190 m n. m. (ST); **5352: Kravaře**, 280 m n. m. (ST); **5354: Plouznice**, 280 m n. m. (ST); **5448: Hrobčice**, 290 m n. m. (ST); **5450: Bohušovice nad Ohří**, 150 m n. m. (NE); **5451: Polepy**, 150 m n. m. (ST); **5454: Bělá pod Bezdězem** 300 m n. m. (ST); **Břehyně**, 270 m n. m. (NE); **5455: Klokočka**, 220 m n. m. (ST); **5459: Studenec**, 510 m n. m. (ST); **5460: Čermná**, 390 m n. m. (NE); **5545: Klášterec nad Ohří**, 320 m n. m. (ST); **Volyně**, 700 m n. m. (ST); **5546: Otvice**, 320 m n. m. (NE); **5548: Lužice**, 250 m n. m. (ST); **Vtelno**, 280 m n. m. (NE); **5549: Libčeves**, 300 m n. m. (ST); **Mnichovský Týnec**, 290 m n. m. (ST); **Podsedice**, 280 m n. m. (NE); **Třebívlice**, 280 m n. m. (NE); **5550: Bohušovice nad Ohří**, 150 m n. m. (NE); **Brňany**, 150 m n. m. (ST); **Břežany**, 160 m n. m. (NE); **Dolánky**, 160 m n. m. (ST); **Libochovice**, 170 m n. m. (NE); **Slatina**, 180 m n. m. (ST); **5551: Bechlín**, 210 m n. m. (ST); **Račice** 160 m n. m. (ST); **Vrbičany**, 210 m n. m. (ST); **5552: Bechlín**, 210 m n. m. (ST); **Račice**, 160 m n. m. (ST); **5554: Bělá pod Bezdězem**, 300 m n. m. (ST); **5555: Bradlec**, 290 m n. m. (ST); **Klokočka**, 220 m n. m. (ST); **Studénka**, 230 m n. m. (ST); **5561: Brzice**, 430 m n. m. (NE); **5646: Tušimice**, 240 m n. m. (NE); **5647: Žatec**, 240 m n. m. (NE); **5648: Postoloprty**, 190 m n. m. (ST); **5649: Křesín**, 170 m n. m. (ST); **Slavětín**, 230 m n. m. (ST); **Vrbno nad Lesy**, 340 m n. m. (ST); **5650: Černochoy**, 300 m n. m. (NE); **Evaň**, 290 m n. m. (NE); **Ředhošť**, 250 m n. m. (ST); **Vraný**, 290 m n. m. (NE); **5651: Ctiněves**, 240 m n. m. (ST); **Mněteš**, 210 m n. m. (ST); **Nová Ves**, 190 m n. m. (ST); **Straškov**, 210 m n. m. (NE); **5652: Dolní Beřkovice**, 160 m n. m. (ST); **Kly**, 160 m n. m. (NE); **Vraňany**, 170 m n. m. (ST); **5653: Kly**, 160 m n. m. (NE); **5654: Bezno**, 290 m n. m. (NE); **5656: Žerčice**, 240 m n. m. (NE); **5660: Lanžov**, 300 m n. m. (ST); **5662: Bohuslavice**, 280 m n. m. (ST); **Černčice**, 300 m n. m. (ST); **5743: Dalovice**, 400 m n. m. (ST); **5746: Krásný Dvůr**, 390 m n. m. (ST); **Podbořany**, 320 m n. m. (ST); **5747: Holdeč**, 220 m n. m. (NE); **5749: Řisuty**, 410 m n. m. (NE); **5750: Řisuty**, 410 m n. m. (NE); **5751: Kamenný Most**, 200 m n. m. (NE); **Slatina**, 230 m n. m. (NE); **5752: Bašť**, 280 m n. m. (NE); **Chvatčubry**, 190 m n. m. (NE); **Hořín**, 160 m n. m. (ST); **Obříství**, 170 m n. m. (ST); **Veliká Ves**, 190 m n. m. (NE); **5753: Kostelec nad Labem**, 170 m n. m. (ST); **Libiš**, 170 m n. m. (ST); **5754: Dvorce**, 180 m n. m. (ST); **Sojovice**, 180 m n. m. (NE); **5755: Lipník**, 260 m n. m. (ST); **5760: Hradec Králové**, 240 m n. m. (ST); **5762: Pohoří**, 260 m n. m. (NE); **5763: Skuhrov nad Bělou**, 380 m n. m. (ST); **5771: Damašek**, 370 m n. m. (ST); **Dívčí Hrad**, 310 m n. m. (NE); **5772: Hlinka**, 250 m n. m. (NE); **5839: Lužná**, 500 m n. m. (ST); **Nebesa**, 690 m n. m. (NE); **5840: Skalná** 470 m n. m. (NE); **Třebeň**, 440 m n. m. (ST); **5841: Chlum svatě Maří**, 540 m n. m.

(ST); **5842: Horní Slavkov**, 560 m n. m. (ST), **Krásno**, 690 m n. m. (ST); **5846: Vidhostice**, 340 m n. m. (ST); **5847: Chrášťany**, 390 m n. m. (NE); **5848: Lužná**, 350 m n. m. (NE), **Olešná**, 450 m n. m. (NE); **5850: Libušín**, 320 m n. m. (ST), **Třebichovice**, 260 m n. m. (ST), **Švermov**, 320 m n. m. (NE); **5851: Svrkyně**, 300 m n. m. (ST), **Třebusice**, 300 m n. m. (ST); **5852: Klecany**, 270 m n. m. (ST), **Roztoky nad Vltavou**, 240 m n. m. (ST); **5853: Praha – Letňany**, 270 m n. m. (ST); **5855: Chrást**, 230 m n. m. (ST); **5855: Pečky**, 190 m n. m. (NE); **5856: Pátek** 190 m n. m. (ST), **Vrbová Lhota**, 190 m n. m. (ST); **5858: Radovesnice II**, 230 m n. m. (ST); **5859: Roudnice**, 240 m n. m. (NE); **5860: Čeperka**, 230 m n. m. (ST), **Plačice**, 230 m n. m. (ST), **Roudnice**, 240 m n. m. (NE); **5861: Běleč nad Orlicí**, 240 m n. m. (ST); **5862: Týniště nad Orlicí**, 250 m n. m. (ST); **5863: Doudleby nad Orlicí**, 280 m n. m. (ST), **Kostelecká Lhota**, 280 m n. m. (NE); **5940: Okrouhlá**, 450 m n. m. (ST); **5945: Močidlec**, 490 m n. m. (ST), **Žlutice**, 500 m n. m. (NE); **5948: Nový Dům**, 410 m n. m. (NE); **5950: Nižbor – Žlubelec**, 240 m n. m. (NE), **Unhošť**, 390 m n. m. (NE); **5951: Jeneč**, 360 m n. m. (NE); **5954: Doubravčice**, 350 m n. m. (ST), **Tismice**, 240 m n. m. (ST); **5955: Vitice**, 300 m n. m. (NE); **5956: Cerhenice**, 210 m n. m. (ST), **Plaňany**, 220 m n. m. (ST), **Ratenice**, 200 m n. m. (ST); **5957: Ovčáry**, 220 m n. m. (NE), **Velký Osek**, 190 m n. m. (NE); **5958: Bernardov** 240 m n. m. (NE); **5960: Černá u Bohdanče**, 220 m n. m. (NE); **5963: Koldín**, 340 m n. m. (NE); **5972: Úvalno**, 330 m n. m. (ST); **6042: Chodová Planá**, 530 m n. m. (NE); **6045: Hvozď**, 570 m n. m. (NE), **Manětín**, 410 m n. m. (NE), **Pláně**, 520 m n. m. (NE); **6046: Kočín**, 400 m n. m. (NE); **Mladotice**, 370 m n. m. (ST); **6047: Chříč**, 370 m n. m. (NE); **6048: Mlečice**, 390 m n. m. (NE), **Zvíkovec**, 320 m n. m. (NE); **6049: Broumy**, 400 m n. m. (NE); **6050: Drábov** u Berouna, 400 m n. m. (ST), **Tmaň**, 360 m n. m. (ST); **6051: Černošice**, 250 m n. m. (ST), **Dobřichovice**, 210 m n. m., vysazen 2003 (NE), **Řevnice**, 220 m n. m. (ST); **6052: Černošice**, 250 m n. m. (ST), **Ohrobec**, 360 m n. m. (ST), **Okrouhlo**, 330 m n. m. (ST); **6053: Jesenice**, 360 m n. m. (NE); **6055: Dolní Kruty**, 370 m n. m. (ST), **Krymlov**, 440 m n. m. (NE); **6056: Zásmyky**, 340 m n. m. (NE); **6057: Miskovice**, 360 m n. m. (ST); **6058: Mikuláš**, 210 m n. m. (ST), **Močovice**, 240 m n. m. (NE); **6061: Hrochův Týnec**, 240 m n. m. (NE); **6063: Bohuňovice**, 340 m n. m. (NE), **České Heřmanice**, 310 m n. m. (NE); **6068: Hrabíšín**, 350 m n. m. (NE); **6072: Svobodné Heřmanice**, 400 m n. m. (NE); **6073: Kylešovice**, 250 m n. m. (NE); **6074: Bolatice**, 250 m n. m. (ST), **Dolní Benešov**, 230 m n. m. (ST), **Mokré Lazce**, 250 m n. m. (ST); **6075: Hať**, 220 m n. m. (ST), **Hlučín**, 240 m n. m. (ST), **Vřesina**, 250 m n. m. (NE), **Šilheřovice**, 220 m n. m. (NE); **6141: Zadní Chodov**, 520 m n. m. (NE); **6142: Chodová Planá** 530 m n. m. (NE); **6146: Kaznějov** 400 m n. m. (NE); **6147: Darová**, 370 m n. m. (ST); **6149: Drozďov** 500 m n. m. (ST), **Hředle** 240 m n. m. (ST); **6150: Hostomice**, 360 m n. m. (NE), **Suchomasty** 3540 m n. m. (NE); **6151: Čisovice**, 340 m n. m. (ST); **Nová Ves pod Pleší**, 410 m n. m. (NE), **Svinaře**, 290 m n. m. (ST); **6152: Bojanovice**, 360 m n. m. (NE); **6153: Chářovice**, 310 m n. m. (NE); **6155: Ůžice**, 420 m n. m. (NE); **6159: Javorka**, 520 m n. m. (ST), **Seč**, 530 m n. m. (NE); **6164: Semanín**, 430 m n. m. (ST); **6168: Rohle**, 340 m n. m. (NE); **6173: Štáblovice**, 320 m n. m. (NE); **6175: Hlučín**, 240 m n. m. (ST); **6176: Dětmarovice**, 230 m n. m. (ST), **Heřmanice**, 230 m n. m. (NE); **Petřvald**, 270 m n. m. (ST); **6245: Radčice**, 320 m n. m. (ST); **6246: Radčice**, 320 m n. m. (ST); **6247: Ejřovice**, 350 m n. m. (ST), **Hrádek**, 440 m n. m. (NE), **Klabava** 400 m n. m. (ST); **6249: Obecnice**, 520 m n. m. (ST); **6250: Drásov**, 430 m n. m. (NE), **Pičín**, 470 m n. m. (ST); **6251: Daleké Dušníky**, 400 m n. m. (ST), **Drevníky**, 330 m n. m. (ST), **Libčice**, 390 m n. m. (NE), **Nečín**, 410 m n. m. (NE); **6253: Václavice**, 300 m n. m. (NE); **6254: Bystřice**, 370 m n. m. (NE), **Chotýšany**, 450 m n. m. (NE); **6256: Zruč nad Sázavou**, 340 m n. m. (ST); **6263: Polička**, 560 m n. m. (ST); **6267: Lišnice**, 320 m n. m. (ST); **6273: Fulnek**, 280 m n. m. (ST); **6275: Žabeň**, 270 m n. m. (NE); **6276: Lískovec**, 300 m n. m. (NE), **Václavovice**, 300 m n. m. (ST); **6343: Mezholezy**, 440 m n. m. (NE); **6344: Stod**, 340 m n. m. (ST); **6345: Černotín**, 450 m n. m. (NE), **Dobřany**, 320 m n. m. (ST), **Stod**, 340 m n. m. (ST); **6346: Štěnovice**, 330 m n. m. (ST); **6347: Těnovice**, 450 m n. m. (ST), **Žákava**, 360 m n. m. (ST); **6349: Obecnice**, 520 m n. m. (ST), **Orlov**, 640 m n. m. (ST), **Rožmitál pod Třemšínem**, 520 m n. m. (NE); **6350: Drásov**, 430 m n. m. (NE), **Milín**, 550 m n. m. (ST); **6351: Nečín**, 410 m n. m. (NE); **6352: Nalžovice**, 340 m n. m. (ST); **6354: Ratměřice**, 500 m n. m. (NE); **6355: Vlašim**, 370 m n. m. (NE); **6358: Přiseka**, 420 m n. m. (ST); **6362: Kuklík**, 640 m n. m. (NE); **6365: Bělá u Jevíčka**, 400 m n. m. (NE); **6369: Štarnov**, 220 m n. m. (ST); **6373: Suchdol nad Odrou**, 270 m n. m. (ST); **6376: Dobratice**, 350 m n. m. (ST); **6442: Hostouň**, 430 m n. m. (ST); **6443:**

Mířkov, 460 m n. m. (NE); **6444: Osвраčín**, 370 m n. m. (ST), **Puclice**, 400 m n. m. (NE); **6445: Lužany**, 360 m n. m. (NE), **Merklín**, 390 m n. m. (ST), **Oplot**, 410 m n. m. (NE), **Přeštice**, 350 m n. m. (NE); **6448: Hvožd'any**, 530 m n. m. (NE); **6450: Horosedly**, 690 m n. m. (ST), **Myslín**, 440 m n. m. (ST); **6451: Klučnice**, 460 m n. m. (NE), **Milešov**, 400 m n. m. (ST), **Zahořany**, 510 m n. m. (ST); **6452: Zhoř**, 560 m n. m. (ST); **6454: Oldřichov**, 500 m n. m. (ST); **6455: Lukavec** (ST); **6465: Chrudichromy** (NE); **Nýrov** (ST); **6456: Košetice**, 520 m n. m. (NE); **6467: Konice**, 420 m n. m. (NE); **6468: Bílovice**, 250 m n. m. (ST), **Drahanovice**, 250 m n. m. (NE), **Slatinice**, 240 m n. m. (ST); **6469: Olomouc – Holice**, 220 m n. m. (ST); **6470: Kokory**, 250 m n. m. (ST); **6472: Kunčice**, 310 m n. m. (ST); **6474: Ženklaва**, 340 m n. m. (ST); **6544: Chrastavice**, 450 m n. m. (NE), **Oprechtice**, 470 m n. m. (NE); **6545: Bělýšov**, 700 m n. m. (NE) **Křenice**, 430 m n. m. (NE); **Štěpánovice**, 440 m n. m. (ST), **Švihov**, 370 m n. m. (NE); **Úboč**, 500 m n. m. (NE); **6546: Měčín**, 4801 m n. m. (ST); **6547: Myslív**, 580 m n. m. (NE), **Soběsuky**, 480 m n. m. (NE); **6548: Kadov**, 510 m n. m. (ST); **Kasejovice**, 550 m n. m. (ST); **6550: Smetanova Lhota**, 410 m n. m. (ST); **6554: Chotoviny**, 560 m n. m. (NE), **Jedlany**, 490 m n. m. (NE); **6555: Obrataň**, 570 m n. m. (NE); **6557: Kojčice**, 490 m n. m. (NE); **6559: Štoky**, 520 m n. m. (ST); **6561: Dědkov**, 570 m n. m. (ST), **Měřín**, 490 m n. m. (ST); **6562: Bory**, 520 m n. m. (ST), **Pikárec**, 540 m n. m. (ST); **6563: Drahonín**, 520 m n. m. (NE); **6565: Býkovicе**, 380 m n. m. (NE), **Černá Hora**, 330 m n. m. (ST), **Chrudichromy**, 330 m n. m. (NE), **Doubravice nad Svitavou**, 320 m n. m. (ST), **Drnovice**, 350 m n. m. (ST); **6568: Myslejovice**, 350 m n. m. (ST), **Uřčice**, 250 m n. m. (ST), **Výšovice**, 220 m n. m. (NE); **6569: Lobodice**, 200 m n. m. (NE), **Tovačov**, 200 m n. m. (ST), **Věrovany**, 210 m n. m. (NE); **6570: Bochoř**, 200 m n. m. (ST), **Kokory**, 250 m n. m. (ST), **Rokytnice**, 210 m n. m. (NE), **Troubky**, 200 m n. m. (NE); **6571: Domaželice**, 230 m n. m. (NE), **Pavlovice**, 280 m n. m. (NE), **Radslavice**, 220 m n. m. (NE), **Šišma**, 260 m n. m. (ST), **Žákovice**, 260 m n. m. (ST); **6572: Horní Újezd**, 340 m n. m. (ST); **6643: Mrákov**, 500 m n. m. (ST); **6645: Vrhavec**, 430 m n. m. (ST); **6646: Hradiště**, 670 m n. m. (ST); **6648: Chanovice**, 550 m n. m. (NE); **Třebohostice**, 480 m n. m. (ST); **6649: Černíkov**, 500 m n. m. (NE), **Radomyšl**, 460 m n. m. (NE); **6654: Košice**, 420 m n. m. (ST); **Strkov**, 420 m n. m. (NE); **6656: Bohutín**, 680 m n. m. (ST); **6658: Buková**, 530 m n. m. (ST), **Dolní Cerekev**, 630 m n. m. (ST); **6660: Brtnice**, 520 m n. m. (NE); **6661: Lavičky**, 520 m n. m. (ST), **Měřín**, 490 m n. m. (ST), **Pavlinov**, 550 m n. m. (ST), **Stránecká Zhoř**, 550 m n. m. (ST); **6662: Dolní Heřmanice**, 480 m n. m. (NE), **Jabloňov**, 500 m n. m. (NE), **Lhotky**, 550 m n. m. (NE), **Osová Bítýška**, 520 m n. m. (NE); **6663: Osová Bítýška**, 520 m n. m. (NE); **6664: Březina**, 250 m n. m. (ST); **6665: Černá Hora**, 330 m n. m. (ST); **6666: Těchov**, 520 m n. m. (NE); **6668: Nezamyslice**, 200 m n. m. (ST); **6669: Lobodice**, 200 m n. m. (NE), **Měrovice**, 200 m n. m. (ST), **Polkovicе**, 200 m n. m. (NE); **6670: Lutopecny**, 210 m n. m. (ST), **Záříčl**, 200 m n. m. (ST); **Žákovice**, 200 m n. m. (ST); **6673: Vsetín**, 340 m n. m. (NE); **6674: Vsetín**, 340 m n. m. (NE); **6747: Budčtice**, 500 m n. m. (NE), **Podmokly**, 510 m n. m. (NE), **Rabí**, 480 m n. m. (ST); **6748: Kejnice**, 560 m n. m. (ST), **Strašice**, 500 m n. m. (NE), **Volenice**, 460 m n. m. (NE); **6749: Modlešovice**, 440 m n. m. (ST), **Nišovice**, 460 m n. m. (ST), **Třešovice**, 460 m n. m. (ST); **6753: Borkovice**, 420 m n. m. (ST); **6754: Klenovice**, 420 m n. m. (NE); **6758: Třeštice**, 580 m n. m. (NE); **6760: Kněžice**, 540 m n. m. (NE); **6761: Budišov**, 480 m n. m. (ST), **Trnava**, 430 m n. m. (NE); **6762: Budišov**, 480 m n. m. (ST), **Pozd'atín**, 460 m n. m. (ST), **Pyšel**, 470 m n. m. (NE); **6763: Velká Bíteš**, 480 m n. m. (NE); **6764: Maršov**, 470 m n. m. (ST), **Sentice**, 310 m n. m. (NE); **6766: Viničné Šumice** 300 m n. m. (NE); **6767: Vyškov**, 260 m n. m. (NE); **6768: Bohdalice**, 310 m n. m. (ST), **Hoštice**, 230 m n. m. (NE), **Medlovice – Rybníček**, 320 m n. m. (NE), **Topolany**, 230 m n. m. (ST), **Vyškov**, 260 m n. m. (NE); **6770: Kostelany**, 370 m n. m. (NE), **Žlutava**, 300 m n. m. (NE); **6771: Hostišová**, 310 m n. m. (NE); **6772: Lípa**, 250 m n. m. (NE), **Veselá**, 350 m n. m. (NE), **Želechovice nad Dřevnicí**, 240 m n. m. (NE); **6848: Drážov**, 660 m n. m. (NE), **Hoslovice**, 740 m n. m. (ST); **Víska**, 640 m n. m. (NE); **6849: Předslavice** 530 m n. m. (NE), **Volyně**, 460 m n. m. (NE); **6850: Krašovice**, 400 m n. m. (ST); **6851: Čičenice**, 420 m n. m. (ST); **6852: Dřítěn**, 430 m n. m. (NE); **6855: Radouňka**, 470 m n. m. (NE); **6856: Česká Olešná**, 560 m n. m. (ST), **Otín**, 480 m n. m. (ST); **6857: Česká Olešná**, 560 m n. m. (ST); **6858: Mrákořín**, 450 m n. m. (NE), **Volfířov**, 500 m n. m. (NE); **6859: Dolní Vilímeč**, 530 m n. m. (NE), **Markvartice**, 620 m n. m. (ST), **Nová Říše**, 540 m n. m. (ST); **6860: Čáslavice**, 510 m n. m. (ST); **6863: Nová Ves u Oslavan**, 280 m n. m. (ST); **6865: Modřice**, 200 m n. m. (NE), **Rebešovice**, 200 m n. m.

(ST), **Želešice**, 210 m n. m. (ST); **6866: Hostěrádky** – Rešov, 200 m n. m. (ST), **Hrušky**, 200 m n. m. (ST), **Šlapanice**, 230 m n. m. (ST), **Újezd u Brna**, 200 m n. m. (ST), **Zbýšov**, 350 m n. m. (NE); **6868: Brankovice**, 250 m n. m. (NE); **6870: Spytihnev**, 190 m n. m. (NE); **6871: Topolná**, 190 m n. m. (NE); **6872: Březůvky**, 350 m n. m. (ST); **6873: Lipina**, 440 m n. m. (NE); **6949: Husinec**, 500 m n. m. (ST); **6950: České Budějovice**, 390 m n. m. (NE), **Husinec**, 5400 m n. m. (ST); **6952: Bavorovice**, 380 m n. m. (ST), **Zliv**, 390 m n. m. (NE); **6955: Plavsko**, 460 m n. m. (NE), **Pístina**, 460 m n. m. (NE); **6962: Rešice**, 310 m n. m. (ST), **Rouchovany**, 360 m n. m. (ST), **Tavíkovice**, 360 m n. m. (NE); **6963: Dobřínsko**, 290 m n. m. (ST), **Dukovany**, 350 m n. m. (NE), **Horní Dubňany**, 350 m n. m. (ST), **Jamolice**, 360 m n. m. (ST), **Rybníky**, 240 m n. m. (ST), **Vémyslice**, 260 m n. m. (ST); **6964: Loděnice**, 200 m n. m. (NE); **6965: Hrušovany u Brna**, 180 m n. m. (ST), **Opatovice**, 190 m n. m. (ST), **Rajhrad**, 190 m n. m. (NE), **Rajhradice**, 190 m n. m. (ST); **Žabčice**, 180 m n. m. (ST); **6966: Borkovany**, 270 m n. m. (NE); **Křepice**, 280 m n. m. (ST), **Otnice**, 210 m n. m. (NE); **6967: Bošovice**, 270 m n. m. (NE); **6968: Kyjov**, 190 m n. m. (ST), **Želetice**, 200 m n. m. (ST); **6969: Domanín**, 240 m n. m. (NE); **6970: Kunovice**, 190 m n. m. (ST), **Ostrožská Nová Ves**, 180 m n. m. (ST); **6970: Tupesy**, 220 m n. m. (NE); **6973: Hostětín**, 380 m n. m. (NE), **Pitín**, 320 m n. m. (NE), **Slavičín**, 350 m n. m. (NE); **6974: Brumov – Bylnice**, 330 m n. m. (ST); **7052: České Budějovice**, 390 m n. m. (NE), **Litvínovice**, 390 m n. m. (NE), **Plav**, 410 m n. m. (NE), **Roudné**, 390 m n. m. (NE), **Vrábče**, 500 m n. m. (ST); **7053: Ledenice**, 520 m n. m. (NE); **7059: Dyjákovice**, 190 m n. m. (NE); **7062: Mikulovice**, 320 m n. m. (ST); **7063: Míšovice**, 220 m n. m. (ST), **Skalice**, 230 m n. m. (ST); **7064: Vlasatice**, 180 m n. m. (ST); **7065: Cvrčovice**, 180 m n. m. (ST), **Pasohlávky**, 180 m n. m. (NE), **Vranovice**, 180 m n. m. (ST); **7066: Horní Bojanovice**, 230 m n. m. (ST), **Křepice**, 280 m n. m. (ST); **7067: Čejkovice**, 210 m n. m. (NE), **Čejč**, 180 m n. m. (ST), **Krumvíř**, 180 m n. m. (NE); **7068: Dubňany**, 200 m n. m. (ST); **Milotice**, 500 m n. m. (NE), **Svatobořice – Mistřín**, 190 m n. m. (ST), **Šardice**, 180 m n. m. (ST), **Vlkoš**, 200 m n. m. (ST); **7069: Bzenec – Přívoz**, 180 m n. m. (NE); **Vlkoš**, 200 m n. m. (ST); **7070: Blatnice pod Svatým Antonínkem**, 210 m n. m. (ST), **Lipov**, 230 m n. m. (ST), **Louka**, 250 m n. m. (ST), **Uherský Ostroh**, 180 m n. m. (ST), **Veselí nad Moravou**, 180 m n. m. (NE); **7071: Louka**, 250 m n. m. (ST); **7072: Bystřice pod Lopeníkem**, 370 m n. m. (ST); **7151: Hejdlov**, 720 m n. m. (ST); **7152: Doudleby**, 430 m n. m. (NE), **7153: Doudleby**, 430 m, n. m. (NE); **7162: Nový Šaldorf**, 210 m n. m. (NE); **7164: Drnholec**, 180 m n. m. (NE), **7165: Mikulov**, 240 m n. m. (NE); **7166: Šakvice**, 190 m n. m. (ST); **7167: Moravský Žižkov**, 200 m n. m. (ST), **Petrov**, 190 m n. m. (ST), **Starý Podvorov**, 220 m n. m. (ST); **7168: Dolní Bojanovice**, 230 m n. m. (ST), **Hodonín – Zbrod**, 170 m n. m. (ST), **Mikulčice**, 180 m n. m. (ST), **Moravská Nová Ves**, 190 m n. m. (ST); **7169: Sudoměřice**, 180 m n. m. (ST); **7170: Hrubá Vrbka**, 260 m n. m. (ST), **Kněždub**, 180 m n. m. (ST), **Radějov**, 240 m n. m. (ST), **Tvarožná Lhota**, 210 m n. m. (ST); **7262: Chvalovice**, 220 m n. m. (ST); **7262: Krhovice**, 200 m n. m. (ST), **Šatov**, 250 m n. m. (ST); **7263: Jaroslavice**, 190 m n. m. (ST), **Slup**, 190 m n. m. (NE); **7267: Hrušky**, 180 m n. m. (NE); **7268: Moravská Nová Ves**, 190 m n. m. (ST).

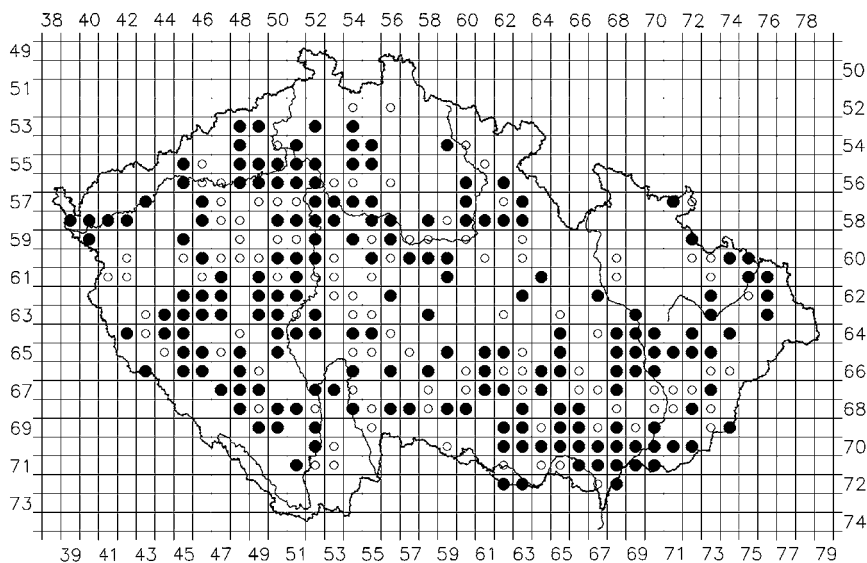
OSTATNÍ ÚDAJE, VÝSKYT 2000–2008. **5451: Vrutice** – Svaženice, 160–170 m n. m., III. 2008 (B. ŠMÍD, in litt.); **5555: Mladá Boleslav** – Radouč, 250 m n. m. (JUŘENA et al., in press); **5645: Kadaň** – NPR Úhošť, 450 m n. m., 1970–2006 (TEJROVSKÝ 2006); **5852: Roztoky nad Vltavou**, 240 m n. m., IV. 2002 (B. ŠMÍD, in litt.); **5952: Praha** – Hlubočepy, PR Prokopské údolí, 250 m n. m., 8 ex. (u nory *Vulpes vulpes*), 17.–18. 5. 2007, J. ČERVENÝ; Vysoká skála, 2 ex., 20. 1. 2008, M. ANDĚRA; – Modřany, Modřanská rokle (tzv. Želví údolí), 250 m n. m., 1 ex., 7. 5. 2007, R. SOCHOREK (in litt.); **6050: Tmaň** – NPP Kotýz, 360 m n. m. (čerstvý trus pod skalními stěnami), 9. 1. 2005, M. ANDĚRA; **6051: Dobříchovice** – Školská ul., zahrada, 210 m n. m., 1 ex., 20. 12. 2007, M. JINDÁČEK (in litt.); **6052: Vrané nad Vltavou**, 200 m n. m., IV. 2006 (B. ŠMÍD, in litt.); **6059: Heřmanův Městec**, 280 m n. m., 2001 (LEMBERK 2001); **6175: Ostrava** – břehy Odry mezi soutokem s Ostravicí a ústím Vrbické Stružky, 210 m n. m., 2003–2002 (ŠUHAJ & STOLARCZYK 2006); **6245: Tlučná** – výsypka, 330 m n. m., více ex., 11. 4. 2005, L. VÁCLAVOVÁ (ad verb.); **6573: Branky**, 330 m n. m.; **Jarcová**, 300 m n. m.; **Krásno nad Bečvou**, 300 m n. m.; **Valašské Meziříčí** – Brňov, Juřinka, Krhová, Podolí, 310–330 m n. m., 2000 (vše PAVELKA et al. 2001); **6670: Žalkovice**, 200 m n. m., 1 ex., 6. 8. 2001, 1 ex., J. ŠAFRÁNEK (in litt.); **6673: Vsetín** – Poschla, 350 m n. m., 2000 (PAVELKA et al. 2001); **6773: Pozdětchov**, 490 m n. m.; **Prlov**, 420 m n. m., 2000 (PAVELKA et

al. 2001); **6854: Veselí nad Lužnicí** – louka u Lužnice, 410 m n. m., 1 ex., 6. 10. 2007, J. ŠINKO (in litt.); **6865: Rebešovice**, 200 m n. m. (JUŘENA et al., in press); **6970: Polešovice**, 230 m n. m., 12. 10. 2001 (B. ŠMÍD, in litt.); **7065: Pouzdřany**, 180 m n. m. (JUŘENA et al., in press); **7067: Čejč**, 180 m n. m. (JUŘENA et al., in press); **7266: Sedlec** u Mikulova (JUŘENA et al., in press).

Zhodnocení současného výskytu

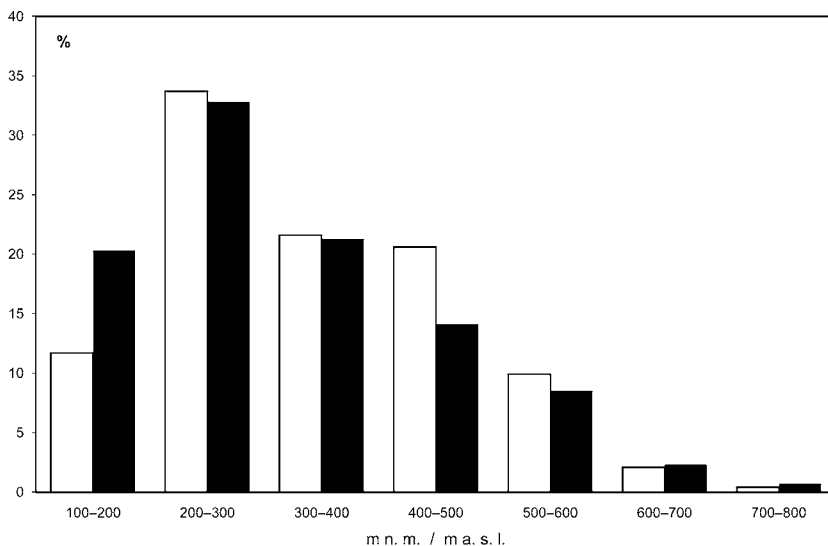
V rámci dotazníkové akce monitorující současný stav rozšíření králíka divokého na území České republiky (2005–2006) bylo získáno celkem 282 lokalit stálého výskytu, které náležejí do 182 mapovacích čtverců. U 228 lokalit (z toho větší část spadá do dalších 105 mapovacích čtverců) byl výskyt králíka označen jako nepravidelný; lze ovšem předpokládat, že výpovědní hodnota této kategorie je malá, neboť podle zkušeností s ověřování údajů respondenti většinou v dotazníku označí takto předvyplněnou kolonku v případě, že si nejsou výskytem nějakého druhu jisti či se nepamatují, kdy se naposledy v honitbě vyskytoval; z tohoto důvodu považujeme pro další rozbor za směrodatné pouze údaje označené jako stálý výskyt. Kromě údajů z dotazníků bylo získáno za období 2000–2008 dalších 30 lokalit (z toho 7 nových mapovacích čtverců) z literatury, vlastním pozorováním či z jiných zdrojů; tyto údaje hodnotíme jako doklady stálého výskytu. Celkově se tedy u králíka divokého dostáváme k počtu 312 lokalit stálého výskytu ze 189 mapovacích čtverců (obr. 1).

Ze síťové mapy je patrné, že hlavní těžiště současného výskytu spočívá v níže položených oblastech Čech (Mostecká pánev, Dolnooharská tabule, Jizerská tabule, Středolabská a Výchomo-

Obr. 1. Výskyt králíka divokého (*Oryctolagus cuniculus*) v České republice v letech 2005–2006 (● – stálý výskyt, ○ – nepravidelný výskyt).

Fig. 1. Occurrence of wild rabbit (*Oryctolagus cuniculus*) in the Czech Republic in 2005–2006 (● – permanent, ○ – irregular).

Obr. 2. Distribuce lokalit výskytu králíka divokého (*Oryctolagus cuniculus*) v České republice podle nadmořské výšky (bílé sloupce – 1991–1992, černé sloupce – 2005–2006).

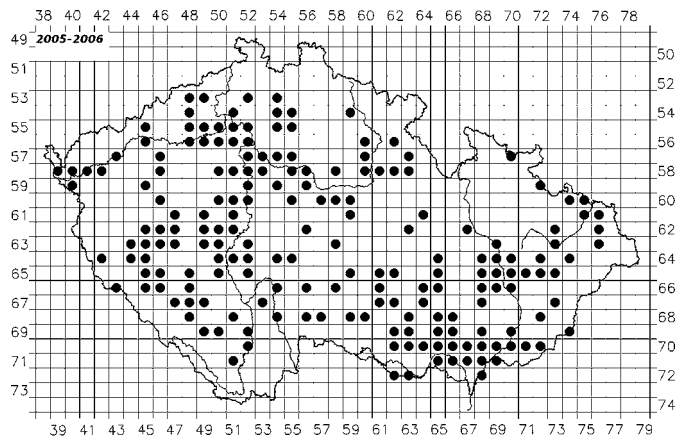
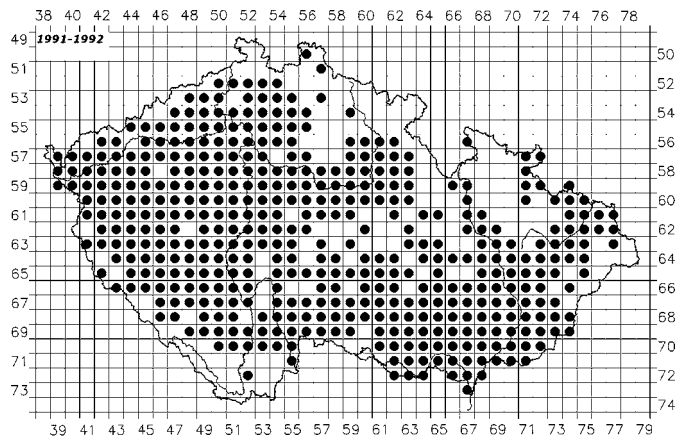
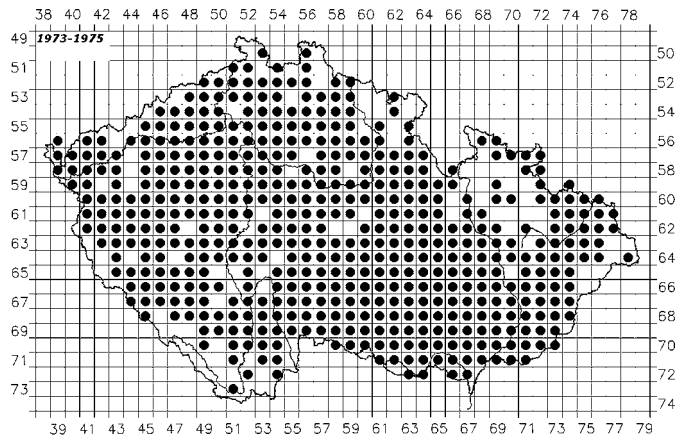
Fig. 2. Distribution of wild rabbit (*Oryctolagus cuniculus*) localities in the Czech Republic according to their altitude above sea-level (white columns – 1991–1992, black columns – 2005–2006).

dolabská tabule), střední a jižní Moravy (Hornomoravský, Dolnomoravský a Dyjsko-svratecký úval a přilehlé pahorkatiny) a Slezska (Ostravská pánev). Dále se souvislejší stálé osídlení mapovacích čtverců projevuje ve středočeských pahorkatinách (zvláště Hořovická a Benešovská pahorkatina), v širším okolí Plzně (Plaská pahorkatina) a také v části Šumavského podhůří a v přilehlé Českobudějovické pánvi. Na západě území ČR je patrný ostrůvek souvislejšího výskytu v Sokolovské a Chebské pánvi. Naopak na většině území Českomoravské vrchoviny má výskyt králíka divokého zřetelně ostrůvkovitý charakter a souvislejší podoby nabývá až na jihovýchodním okraji regionu (zejména v Jevišovické pahorkatině).

Uvedenému základnímu schématu odpovídá i zjištěné výškové rozvrstvení stálého výskytu druhu (obr. 2). Téměř tři čtvrtiny současných lokalit (74,4 %) leží v rozmezí 100–400 m n. m., resp. čtyři pětiny (88,5 %) v polohách do 500 m n. m. Nejvýše zaznamenaný výskyt králíka divokého byl hlášený ze Šumavského podhůří (Hoslovice, 6848, cca 740 m n. m.; Hejdlov, 7151, cca 720 m n. m.), nejnižší situované lokality jsou logicky situované v severočeských a jihomoravských nížinách (např. Brňany, Dolánky, 5550, 150–160 m n. m.; Račice, 5551/5552, 160 m n. m.; Hodonín-Zbrod, 7168, 170 m n. m. aj.). Průměrná nadmořská výška hlášených lokalit stálého výskytu činí 324,2 m n. m. (n=306).

Změny v charakteru výskytu v období let 1971–2006

Výsledky více než třicetiletého monitorování výskytu králíka divokého prováděného stejnou metodikou jednoznačně ukazují, že patří k druhům, u kterého se charakter rozšíření změnil,

←

Obr. 3. Změny v rozšíření králíka divokého (*Oryctolagus cuniculus*) v České republice v letech 1973 až 2006 (stálý výskyt).

Fig. 3. Changes in the distribution of wild rabbit (*Oryctolagus cuniculus*) in the Czech Republic in 1973–2006 (permanent occurrence).

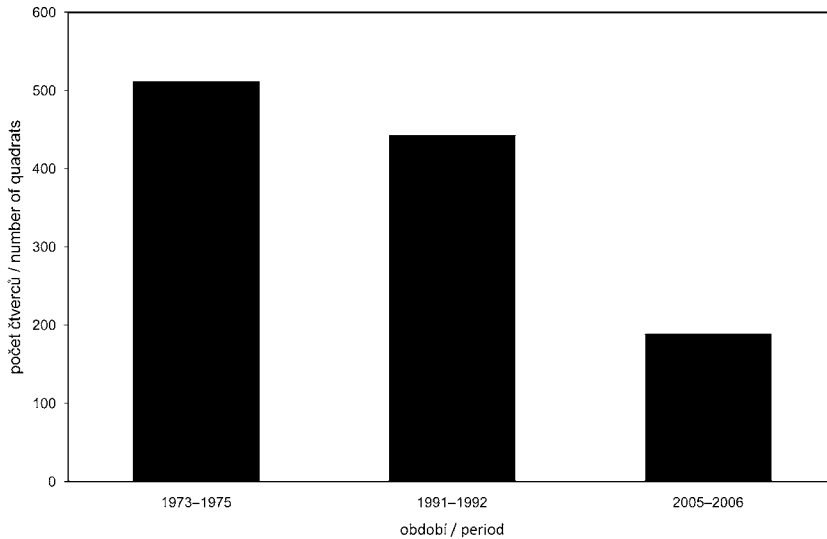
a to jak rozsahem výskytu, tak i početností. I když v obou případech máme k dispozici pouze nepřímé podklady (tj. údaje z dotazníků s omezenou mírou spolehlivosti a statistiky lovu), lze považovat regresivní trend obou populačních parametrů za prokázaný.

V rámci mapování počátkem 70. let 20. století byl stálý výskyt králíka divokého hlášen v 512 mapovacích čtvercích, tj. asi na 81,5 % území ČR (ANDĚRA & VOHRALÍK 1976). Tento stav se pravděpodobně příliš nelišil od plošného rozšíření v poválečných letech obecně načrtnutého KOMÁRKEM (1945) a KOKEŠEM (1948). Zhruba o 20 let později bylo stálým výskytem obsazeno 443 mapovacích čtverců, což odpovídá asi 70,5 % celkové rozlohy našeho území. Započatý sestupný trend se následně výrazně projevil v období let 2005–2006, kdy byly získány informace o stálém výskytu jen ve 189 mapovacích čtvercích (pouze 31 % území ČR). Zatímco mezi první a druhou etapou mapování (1973–1975 a 1991–1992) byl úbytek králíkem trvale osídlené plochy (vyjádřené počtem obsazených mapovacích čtverců) zhruba 13 %, v současné době činí osídlená plocha 42,6 % stavu před 15 lety a v porovnání s obdobím 1973–1975 se pohybuje dokonce jen zhruba na třetinové úrovni (36,9 %) (obr. 3, 4).

Jisté rozdíly se ukazují i při hodnocení výskytu králíka divokého podle nadmořské výšky. Zatímco absolutní rozpětí zjištěných hodnot se u stálého výskytu na počátku 90. let minulého století (1991: 140–800 m n. m.) a v současnosti (2005–2006: 150–740 m n. m.) příliš neliší, při srovnání výškové distribuce zaznamenaných lokalit doprovází pokles početnosti a zmenšování areálu úbytek lokalit ve středním výškovém pásmu (400–600 m n. m.) a naopak se výrazněji posiluje výskyt v nižších polohách (obr. 2). Zatímco v období kolem roku 1991 bylo do 300 m n. m. hlášeno 45,2 % lokalit, v letech 2005–2006 jejich podíl už přesáhl polovinu (53,1 %). Rozdíly ve výškovém rozvrstvení výskytu v obou porovnávaných obdobích jsou statisticky průkazné ve dvou intervalech – 100–200 m n. m. ($\chi^2=21,986$, $p<0.05$) a 400–500 m n. m. ($\chi^2=11,573$, $p<0.05$) – a do jisté míry se odrážejí i v hodnotách průměrné nadmořské výšky (1991 – 346,8 m n. m., $n=1595$; 2005 – 324,2 m n. m., $n=306$).

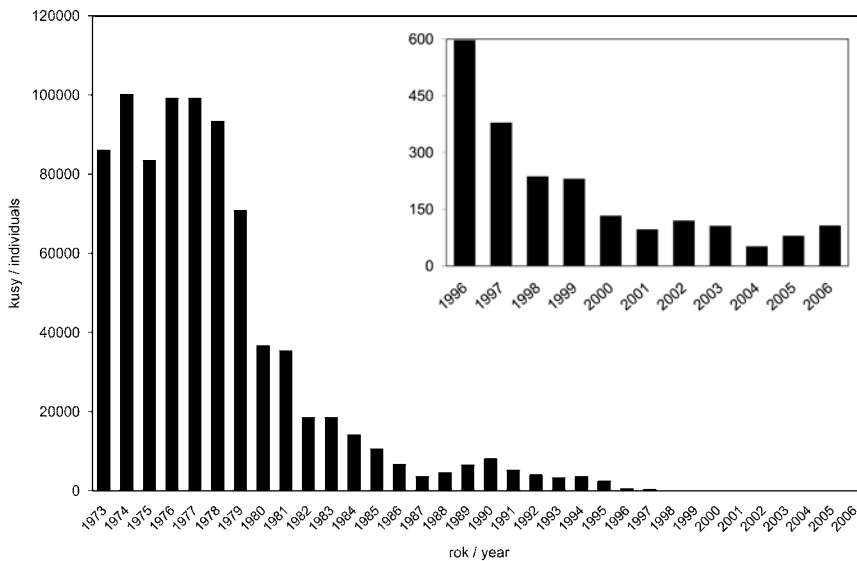
Ještě výrazněji se negativní trend projevil ve sledovaném období (1973–2006) na vývoji populační dynamiky králíka divokého u nás. Za předpokladu jisté přímé úměry mezi početností populací a množstvím úlovků můžeme k tomu využít dostupné myslivecké statistiky (ANDĚRA & HANZAL 1995, ČERVENÝ et al. 2004, ŽÍŽKA 2006, KONVALINKA 2007, ÚHÚL 2008). V 70. letech 20. století vyvrcholilo zotavení populace po krachu způsobeném myxomatózou na přelomu 50.–60. let. Roční úlovky se v té době pohybovaly mezi 80 000 až 100 000 kusy a dosáhly tak zhruba tříčtvrtinové úrovně před nákazou. S tím dobře koresponduje i již zmíněný víceméně plošný charakter výskytu (ANDĚRA & VOHRALÍK 1976, ANDĚRA & HANZAL 1995). Počínaje rokem 1980 ovšem začal počet ulovených králíků rok od roku opět postupně výrazně klesat (vyjma nepatrného oživení v letech 1989–1991) a v podstatě se zastavil až na přelomu tisíciletí. Od té doby se hlášené úlovky králíka divokého u nás pohybují zhruba mezi 50–120 ks/rok (obr. 5). Pro úplnost dodejme, že v předválečném období se na území zhruba odpovídajícímu dnešní České republice lovalo i 200–250 tisíc králíků (FARSKÝ 1935).

Jestliže bylo možné populační pokles králíka divokého na přelomu 50.–60. let minulého století jednoznačně připsat na vrub rozšíření myxomatózy poprvé zaznamenané v roce 1954 (BLAŽEK

Obr. 4. Králík divoký (*Oryctolagus cuniculus*) v České republice 1973–2006: změny v obsazení mapovacích čtverců (stálý výskyt).

Fig. 4. Wild rabbit (*Oryctolagus cuniculus*) in the Czech Republic in 1973–2006: changes in the occupation of mapping quadrats (permanent occurrence).

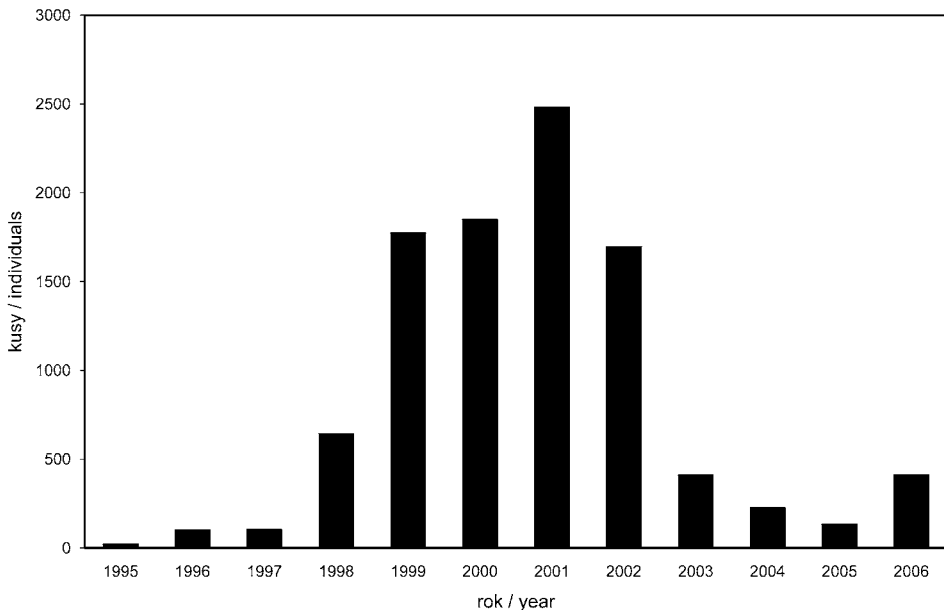

Obr. 5. Úlovky králíka divokého (*Oryctolagus cuniculus*) v České republice 1973 až 2005.

Fig. 5. Wild Rabbit (*Oryctolagus cuniculus*) bag sizes in the Czech Republic in 1973–2005.

& KRÁL 1954, ANDĚRA & VOHRALÍK 1976), pak při snaze o vysvětlení současného úpadku jsme na tom výrazně hůře. Všeobecně se za hlavní příčinu také považují virové infekce (případně další invazní choroby jako kokcidióza, pasteurelóza či pseudotuberkulóza), ale přesné informace o nálezové situaci u našich populací králíků chybějí (viz např. BRÁVEK 2002, HAVRÁNEK et al. 2002, ŠVEC & KRÁL 2002). Přitom z jediné dostupné kusé zprávy vyplývá, že např. v roce 2001 u nás nebylo u králíků divokých evidováno žádné ohnisko myxomatózy (BRÁVEK 2002). Obdobně není dokumentována nálezová situace s morem králíků (RHD – rabbit haemorrhagic disease), který byl dovezen do Evropy s chovem domácích králíků po roce 1984 (COOKE 2002) a rychle se rozšířil prakticky po celém kontinentě i na mnoha ostrovech, např. Slovensko 1987, Španělsko a Francie 1988, Rakousko a Skandinávie 1990, Velká Británie 1994 (ŠEŠEVIČKOVÁ et al. 1987, GAVIER-WIDDEN et al. 1991, MORRISSE et al. 1991, PARKES et al. 1998, TROUT 1998, BAUER 2001). U nás byl mor králíků poprvé diagnostikován v roce 1988 (RODÁK et al. 1991), přehledně a souhrnně zpracování nálezové situace u volně žijících populací dosud chybí, neboť králíci divocí jsou na vyšetření zaslání jen výjimečně. Na SVÚ Praha a VÚVL Brno byla po roce 2001 diagnostikována u králíků divokých pouze 4 ohniska hynutí na RHD (Polešovice – říjen 2001, Roztoky nad Vltavou – duben 2002, Vrané nad Vltavou – duben 2006, Vrstice/Svařenice – březen 2008; B. ŠMÍD, in litt.).

Nicméně při srovnání s grafem na obr. 5 vyplývá, že výrazný populační útlum (pokles úlovků) se projevil mnohem dříve, zhruba před 10 lety, tzn. v předstihu s prvním zaznamenáním RHD.

Obr. 6. Vypouštění importovaných jedinců králíka divokého (*Oryctolagus cuniculus*) v honitbách České republiky (1995 až 2006).

Fig. 6. Releasing imported wild rabbit (*Oryctolagus cuniculus*) in the hunting grounds in the Czech Republic (1995–2006).

Žádný zvrat v nepříznivém populačním vývoji nepřinášejí ani snahy řešit nastalou situaci importem králíků divokých z britských ostrovů přirozeně odolných především proti myxomatóze (ŠVEC & KRÁL 2002). Od roku 1995, kdy se s ním začalo, bylo do roku 2006 oficiálně evidováno vypuštění bezmála 10 000 jedinců (obr. 6; ÚHÚL 2008), aniž by to mělo nějaký pozitivní efekt odraz ve vzrůstající početnosti či prostorové disperzi populací (obr. 1, 5).

ZÁVĚRY A SHRNUÍ

Zatím dostupné velice vágní historické literární údaje neumožňují vytvoření konkrétnější představy o počátcích aklimatizace tohoto druhu v ČR, mimo jiné i proto, že z dosud citovaných historických pramenů jednoznačně nevyplyvá, zda se jde o králíky domácí, zdivočelé či divoké. Nicméně je dost pravděpodobné, že první zprávy o jeho výskytu z druhé poloviny 16. století a následně i 17. a 18. století se spíše týkají polodivokých (zpravidla uzavřených) chovů nebo jen lokálních výsadek, které k celoplošnému rozšíření druhu nevedly. K výraznějšímu posunu došlo zřejmě až ve druhé polovině 19. století, v jehož závěru se králíci stali pravidelně lovenou zvěří s postupně se zvyšující početností.

V polovině 20. století králík divoký obýval podstatnou část území ČR s těžištěm výskytu v polohách do 600 m n. m. a úlovky se pohybovaly v rozmezí 100 až 200 tisíc kusů/rok. Po propuknutí epidemie myxomatózy (1955–1956) početní stavy poklesly zhruba na desetinu poválečné úrovně a jejich částečná regenerace trvala dvě desetiletí – v letech 1974–1978 dosahovaly roční úlovky 80 až 100 tisíc kusů a králík divoký v té době obýval něco málo přes 80 % území ČR. Následně se začal projevovat postupný populační pokles, odrážející se jak v úbytku početnosti (resp. úlovků), tak i ve výrazném zmenšení subareálu v rámci území ČR. Při třetí dotazníkové akci v letech 2005–2006 (před tím 1972–1975 a 1991–1992) a za přispění dalších zdrojů (literatura, vlastní údaje apod.) byly získáno pouze 312 lokalit stálého výskytu, které odpovídají 189 čtvercům standardní mapovací sítě (31 %); v porovnání s první etapou sledování to představuje zmenšení obývaného území o dvě třetiny (obr. 1, 2). Ještě výrazněji se negativní populační trend projevil na početnosti (po roce 2000 nepřesahují roční úlovky ani 150 kusů; obr. 5).

Populační pokles králíka divokého doprovázejí i dílčí změny v charakteru jeho výskytu, zejména ve výškové distribuci osídlených lokalit. Oproti předchozím etapám monitoringu se projevuje navýšení relativního podílu lokalit v nižších polohách (100–200 m n. m.) na úkor lokalit ze středních nadmořských výšek (400–500 m n. m.), tyto rozdíly jsou statisticky průkazné. Naznačenou tendenci k přesunu výskytu do nížin odrážejí i průměrné hodnoty nadmořské výšky známých lokalit stálého výskytu (1991 – 346,8 m n. m., n=1595; 2005 – 324,2 m n. m., n=306).

V současné době tedy hlavní těžiště stálého výskytu králíka divokého leží v níže položených oblastech Čech (Mostecká pánev, Dolnooharská tabule, Jizerská tabule, Středolabská a Východolabská tabule), střední a jižní Moravy (Hornomoravský, Dolnomoravský a Dyjsko-svratecký úval a přilehlé pahorkatiny) a Slezska (Ostravská pánev). Dále se souvisejší stále osídlení projevuje ve středočeských pahorkatinách (zvláště Hořovická a Benešovská pahorkatina), v širším okolí Plzně (Plaská pahorkatina) a také v části Šumavského podhůří a v přilehlé Českokubedějovické pánvi. Na západě území ČR je patrný ostrůvek souvisejšího výskytu v Sokolovské a Chebské pánvi. Naopak na většině území Českomoravské vrchoviny má výskyt králíka divokého zřetelně ostrůvkovitý charakter a souvisejší podoby nabývá až na jihovýchodním okraji regionu (zejména Jevišovická pahorkatina).

Všeobecně se za hlavní příčinu úbytku králíků v posledních 20 letech považují virové infekce, zejména pak mor králíků (RHD – rabbit haemorrhagic disease), který byl dovezen do Evropy s chovem domácích králíků po roce 1984 a rychle se rozšířil po celém kontinentě. Ačkoli byl v ČR poprvé diagnostikován už v roce 1988, přehledné a souhrnné zpracování nálezové situace u volně žijících populací dodnes chybí. Nicméně při srovnání s grafem na obr. 5 vyplývá, že výrazný populační útlum (vyjádřený poklesem úlovků) se projevil mnohem dříve, zhruba před 10 lety, tzn. v předstihu s prvním zaznamenáním RHD. Žádný zvrat v nepříznivém populačním vývoji nepřinášejí ani snahy řešit nastalou situaci importem králíků divokých z britských ostrovů přirozeně odolných především proti myxomatóze.

SUMMARY

This study gathers up the hitherto knowledge of the beginning occurrence of wild rabbit in the territory of the Czech Republic and presents the results of a study of their numbers during the past four decades (1935 to 2008). The available historical literary data being very vague, it is difficult to create a more concrete idea of the early acclimatization of this species in this country, among other things because they give no unequivocal answer on whether they pertain to domestic, reverted, or wild rabbits. Nevertheless, the earliest reports on their occurrence in the second half of the 16th century and then also in the 17th and 18th centuries rather pertain to half-wild (usually confined) populations or just locally released animals which failed to disperse over a larger area. Apparently, a marked change did not occur until the second half of the 19th century, towards the end of which wild rabbit became a regularly hunted game, gradually increasing in numbers.

In the mid-20th century, wild rabbit inhabited a substantial part of our country, most frequently in altitudes below 600 m a. s. l., and the bags varied between 100 and 200 thousand annually. The epidemic outbreak of myxomatosis (1955–1956) resulted in the numbers of wild rabbit plummeting to roughly a tenth part of their post-war numbers. It took two decades for their numbers to restore at least partly: in 1974–1978 the annual bags were 80 to 100 thousand, and at that time the wild rabbits inhabited slightly over 80% of the territory of the Czech Republic. Subsequently, their numbers began dropping gradually, which was apparent not only in the decreased bags but also in the distinctly decreased area populated by wild rabbits in this country. The third questionnaire survey in 2005–2006 (that followed the previous ones carried out in 1972–1975 and 1991–1992) and other sources of information (literature, own observations, etc.) revealed only 312 localities of permanent occurrence of wild rabbit, corresponding to 189 quadrats of the standard mapping network (i.e. 31%). Compared to the results of the first survey, this shows a decrease in the inhabited area by two thirds (Figs. 1, 2). The negative population trend was still more markedly seen in the numbers of rabbit bags: after 2000, the annual bags have been less than 150 (Fig. 5).

The dropping numbers of wild rabbit have also been accompanied by changes in the character of their occurrence, particularly in the altitudinal distribution of their localities. In contrast to the previous stages of monitoring, an increase in the percentage of localities lying at lower elevations (100–200 m a. s. l.) is observed as against those lying at medium elevations (400–500 m a. s. l.). The differences are statistically significant. The suggested shift of occurrence to lower elevations is also reflected in the mean altitudes of localities of known permanent occurrence of wild rabbit (1991–1992: 346.8 m a. s. l., $n=1595$; 2005–2006: 324.2 m a. s. l., $n=306$).

At present, then, the main areas of permanent occurrence of wild rabbit lie in the lower regions of Bohemia, Moravia, and Silesia. Furthermore, their rather continuous distribution has been recorded in some parts of the central Bohemian hilly countries, in the wider environs of Plzeň, as well as in a part of the Šumava Mts. (Bohemian Forest) foothills and the adjacent part of the České Budějovice Basin. In the western part of our territory, permanent occurrence of wild rabbit is seen in the Sokolov and Cheb basins. On the contrary, in most of the Bohemian-Moravian Highlands the occurrence of wild rabbit shows a distinct insular character, becoming more continuous only at the SE edge of the region (in particular in the Jevišovice hilly country).

In general, the main cause of the decreased numbers of wild rabbit over the past two decades is seen in virus infections, above all, in the rabbit haemorrhagic disease (RHD) introduced in Europe with cultures of domestic rabbits after 1984. The disease spread rapidly all over the European continent. Although diagnosed in this country as early as 1988, an overall summary of the infection of free-living rabbit populations is still missing. Nevertheless, it results from a comparison with Fig. 5 that a marked drop in population numbers (expressed by the drop in bag sizes) in our territory was already apparent much earlier; roughly 10 years before the RHD infection had been ascertained. No change in this unfavourable population development has even been brought about by endeavours at resolving this situation by importing wild rabbit from the British Isles, which are naturally resistant especially to myxomatosis.

PODĚKOVÁNÍ

Poděkování patří především všem, kteří v dotazníkových akcích poskytli údaje, zejména mysliveckým hospodářům honiteb ČR a pracovníkům regionálních pracovišť státní ochrany přírody, a dále všem pracovníkům obcí s rozšířenou působností odpovědných za referát myslivosti. Jmenovitě dále děkujeme R. VOHRADSKÉMU (ředitelství VLS v Praze), J. VLÁŠKOVÍ (ředitelství LČR v Hradci Králové) a A. ČERVENÉ (Ministerstvo životního prostředí ČR) za pomoc při distribuci a shromažďování dotazníků. B. ŠMÍDOVI (Výzkumný ústav veterinárního lékařství v Brně) jsme zavázáni za aktuální údaje o diagnostice RHD u nás. H. COPKOVÉ náleží poděkování za pomoc při dokončování rukopisu a R. OBŘELOVI za překlad anglických textů. Práce byla vypracována za finanční podpory MK ČR (DE06P04OMG005 a VZ 00002327201).

LITERATURA

- AMERLING K., 1852: *Fauna čili zvířena česká [Fauna, or the Animal World of Bohemia]*. B. Rohliček, Praha, 220 pp (in Czech).
- ANDĚRA M. & HANZAL J., 1995: *Atlas rozšíření savců v České republice. Předběžná verze. I. Sudokopytníci (Artiodactyla), zajáci (Lagomorpha)* [Atlas of the Mammals of the Czech Republic. A Provisional Version. I. Even-toed Ungulates (Artiodactyla), Lagomorphs (Lagomorpha)]. Národní muzeum, Praha, 64 pp.
- ANDRESKA J. & ANDRESKOVÁ E., 1993: *Tisíc let myslivosti [Thousand years of Hunting]*. Tina, Vimperk, 443 pp (in Czech).
- BALBÍN B., 1986: *Krásy a bohatství České země. Výbor z díla Rozmanitosti z historie Království českého [The Beauty and Riches of Bohemia. A Selection from the Miscellanea from the History of the Bohemian Kingdom]*. Panorama, Praha, 352 pp (in Czech).
- BAŤA L., 1933: *Dosavadní výsledky zoologického výzkumu jižních Čech [Present Results of the Zoological Research in the Southern Bohemia]*. Publ. Vlast. Spol. jihočes. při měst. mus. v Čes. Budějovicích, sv. 3, 67 pp (in Czech).
- BAUER K., 2001: *Wildkaninchen Oryctolagus cuniculus (Linnaeus, 1758)*. Pp.: 331–337. In: SPITZENBERGER F.: *Die Säugetiere Österreichs*. Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft, Graz, 895 pp.
- BAYER F., 1890: *Ssavci čeští [Mammals of Bohemia]*. Výroční zpráva s. k. vyššího reálného gymnásia v Táboře: 6–30 (in Czech).
- BAYER F., 1894: *Prodromus českých obratlovců [Review of the Vertebrates of Bohemia]*. A. Wiesner, Praha, 260 pp (in Czech).
- BLÁŽEK J. & KRÁL J., 1954: První výskyt myxomatózy králíků v ČSR [First occurrence of myxomatose in the Czechoslovak Republic]. *Veterinářství*, 4(12): 357–358 (in Czech).
- BOBACK A. F., 1970: *Das Wildkaninchen. Die Neue Brehm-Bücherei*. A. Ziemsen Verlag, Jena, 116 pp.
- BRÁVEK P., 2002: Nákazová situace u zajíce a králíka divokého v České republice [Infection status in hare and wild rabbit populations in the Czech Republic]. Pp.: 61–64. In: *Zajíc, králík a myslivecky významní hlodavci. Sborník referátů. Třebíč, 10. května 2002*. Českomoravská myslivecká jednota, Šternberk, 101 pp (in Czech).

- CANON H., 1927: *Tiere der Heimat*. Deutscher Volksbildungsverein, Jihlava, 189 pp.
- COOKE B. D., 2002: Rabbit haemorrhagic disease: field epidemiology and the management of wild rabbit populations. *Rev. Sci. Tech. Off. Int. Epiz.*, **21**(2): 347–358.
- ČABART J., 1958: *Vývoj české myslivosti [Hunting Development in Bohemia]*. SZN, Praha, 306 pp (in Czech).
- ČERVENÝ J., KHOLOVÁ H., KOUBEK P. & MARTÍNKOVÁ N., 2004: *Encyklopedie myslivosti [Encyclopedia of Hunting]*. Ottovo nakladatelství, Praha, 591 pp (in Czech).
- FARSKÝ O., 1935: *Hodnota a význam naší myslivosti [The Value and Importance of our Game Management]*. Čs. myslivecká jednota, Brno, 130 pp (in Czech).
- FITZINGER L. J., 1857: *Wissenschaftlich-populäre Naturgeschichte der Säugethiere. Band 2. K. k. Staatsdruckerei, Wien, 487 pp.*
- FRIČ A., 1872: Obratlovci země České. Seznam všech dosud v Čechách pozorovaných savců, ptáků, plazů, obojživelníků a ryb [Vertebrates of the Bohemia. List of all so far observed mammals, birds, reptiles, amphibians and fish]. *Archiv pro přírodov. prozkoumání Čech, Praha*, **2**(4): 1–148 (in Czech).
- GAVIER-WIDEN D. & MÖRNER T., 1991: Epidemiology and diagnosis of the European brown hare syndrome in Scandinavian countries. *Rev. Sci. Tech. Off. Int. Epiz.*, **10**(2): 453–458.
- GLOGER C. L., 1833: *Schlesiens Wirbelthier-Fauna. Ein systematischer Ueberblick der in dieser Provinz vorkommenden Säugethiere, Vögel, Amphibien und Fische*. Druck und Verlag von Grass, Barth und Co., Breslau, 78 pp.
- GLÜCKSELIG A. M., 1842: *Der Elbogner Kreis des Königreichs Böhmen: in medizinisch, naturhistorischer und statistischer Hinsicht geschildert*. Gebrüder Franieck, Carlsbad und Elbogen, 218 pp.
- GOETHE F., 1955: Die Säugetiere des Teutoburger Waldes und des Lipperlandes. *Abh. Landesmus. Naturk. Münster Westfalen*, **17**(1–2): 5–195.
- HÁLA J., 1925: Zvířena kraje moravsko-krumlovského [Fauna of the Moravský Krumlov region]. Pp.: 62–77. In: KRIEBEL O. & KARÁSEK J. (eds): *Moravsko Krumlovsko a Hrotovsko. Vlastivědný sborník*. Učitel'ská jednota, Moravský Krumlov, 335 pp (in Czech).
- HAVRÁNEK F., VOLF B. & BUKOVJAN K., 2002: Králík divoký (*Oryctolagus cuniculus*) a některá rizika jeho chovu [Wild rabbit (*Oryctolagus cuniculus*) and some risks of its hunting management]. Pp.: 61–64. In: *Zajíc, králík a myslivecká významní hlodavci. Sborník referátů. Třebíč, 10. května 2002*. Českomoravská myslivecká jednota, Šternberk, 101 pp (in Czech).
- HELL P., 1972: *Zajac a králík [The Brown Hare and the Wild Rabbit]*. Příroda, Bratislava, 324 pp (in Slovak).
- HOMOLKA M. & ZIMA J., 1999: *Oryctolagus cuniculus (Linnaeus, 1758)*. Pp.: 172–173. In: MITCHEL-JONES A. J., AMORI G., BOGDANOWICZ W., KRYŠTUFEK B., REIJNDERS P. J. H., SPITZENBEGGER F., STUBBE M., THISEN J. B. M., VOHRALÍK V. & ZIMA J. (eds.): *The Atlas of European Mammals*. Academic Press, London & San Diego, 484 pp.
- HUDEČEK J. & HANÁK F., 2002: Ptáci a další obratlovci v díle Kajetana Koschatzského [Birds and Other Vertebrates in the Works of K. Koschatzky]. *Zpr. MOS*, **60**: 167–190 (in Czech).
- CHADT (ŠEVĚTÍNSKÝ) J. E., 1909: *Dějiny lovu a lovectví (myslivosti) v Čechách, na Moravě a ve Slezsku [History of Hunting and Gamekeeping in Bohemia, Moravia and Silesia]*. Nákl. vlastním, Louny, 416 pp (in Czech).
- JUŘENA D., TÝR V. & BEZDĚK A., in press: *Příspěvek k faunistickému výzkumu listorohých brouků (Coleoptera: Scarabaeoidea) na území Čech, Moravy a Slovenska [Notes on faunistic research of scarabaeoid Beetles on the territory of Bohemia, Moravia and Slovakia]*. Rukopis, 127 pp (in Czech).
- KOKEŠ O., 1948: *Zajíc, jeho život, chov a lov. Divoký králík, jeho život, chov a lov [The Brown Hare, its Life, Management and Hunt. Wild Rabbit, its Life, Management and Hunt]*. Studentská knihtiskárna, Praha, 254 pp (in Czech).
- KOMÁREK J., 1945: *Myslivost v českých zemích [Hunting in Bohemian Countries]*. Čin, Praha, 347 pp (in Czech).
- KONVALINKA J., 2007: Myslivecká statistika 2006/2007 [Statisticss of Hunting 2006/2007]. *Svět Myslivosti*, **8**(10): 10–11 (in Czech).

- KRATOCHVÍL J., 1955: Nejstarší soustavná práce o obratlovcích Moravy a Slezska [The earliest systematic paper on the vertebrates of Moravia and Silesia]. *Časopis Moravského Muzea*, **40**: 138–155 (in Czech).
- KYSELÝ R., 2000: Archeologický rozbor materiálu z lokality Rubín a celkový pohled na zvířata doby hradištní [Archaeological Analysis of Material from the “Rubín” Locality, and an Overall View of Animals of the Early Slavic Period]. *Památky Archeologické*, **41**: 155–200 (in Czech).
- KYSELÝ R., 2005: Archeologické doklady divokých savců na území ČR v období od neolitu po novověk [Archeological evidence of wild animals in the Czech Republic from the Neolithic to the Modern times]. *Lynx*, n. s., **36**: 55–101 (in Czech, with an abstract in English).
- LONG L. J., 2003: *Introduced Mammals of the World: Their History, Distribution & Influence*. CSIRO Publishing & Oxon, Collingwood, 612 pp.
- MICHEL J., 1929: *Tiere der Heimat. I. Teil. Die Wirbeltiere als Bewohner und Gäste im Heimatgau*. Heimatkunde des Elbegaues Tetschen, 198 pp.
- MORRISSE J.-P., LE GALL G. & BOILETOTO E., 1991: Hepatitis of viral origin in Leporidae: Introduction and aetiological hypothesis. *Rev. Sci. Tech. Off. Int. Epiz.*, **10**(2): 283–295.
- NIETHAMMER G., 1963: *Die Einbürgerung von Säugetieren und Vögeln in Europa. Ergebnisse und Ausichten*. Verlag Paul Parey, Hamburg und Berlin, 319 pp.
- PARKES J. P., NORBURY G. & HEYWARD R., 1998: Initial epidemiology of rabbit haemorrhagic disease in New Zealand. *Roy. Soc. N. Z. Misc. S.*, **55**: 80–83.
- PAVELKA J. & TREZNER J. (eds.), 2001: *Příroda Valašska (okres Vsetín) [Nature of Wallachia (Vsetín District)]*. ČSOP ZO 76/06 Orchidea, OkúU Vsetín a ŠKÚ Vsetín, Vsetín, 488 pp (in Czech).
- PAX F., 1925: *Wirbeltierfauna von Schlesiens*. Gebr. Baumtraeger, Berlin, 557 pp.
- PAX F., 1937: Die Säugetierfauna des Glatzer Schneeberges. 2. Die rezenten Säugetiere. *Beitr. Biol. Glatz. Schneeberg*, **3**: 217–236.
- PRESSL J. S., 1834: *Ssawectjvo. Rukověť saustavná k poučenj vlastnjmu [Mammals. Systematic Treatise for Personal Use]*. Knihkup. Kronberger a Weber, Praha, 388 pp (in Czech).
- REMEŠ M., 1927: Savci Moravy a Slezska [Mammals of Moravia and Silesia]. *Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci*, **38**: 32–52 (in Czech).
- RODÁK L., ŠMÍD B. & VALÍČEK L., 1994: Application of kontrol measures against viral haemorrhagic disease of rabbits in the Czech and Slovak Federal Republic. *Rev. Sci. Tech. Off. Int. Epiz.*, **10**: 513–524.
- SHEAL J., 1971: *Rabbits and Their History*. David & Charles, Newport Abbot, 226 pp.
- SCHMIDT F. W., 1795: Versuch eines Verzeichnisses aller in Böhmen bisher bemerkten Thiere. Pp.: 19–28. In: *Sammlung physikalisch-ökonomischer Aufsätze. Zum Ausnahme der Naturkunde und deren damit verwandten Wissenschaften in Böhmen*. Prag, 103 pp.
- SCHMITT A., 1888: *Die Säugethiere des Bezirkes Friedland*. Reichenberg, 47 pp.
- ŠEŠEVIČKOVÁ A., PECHÁČ O., MIROSSAY E., VOLOŠIN M. & KORMAN J., 1987: K problematice hynutia domácich králikov na východnom Slovensku [Notes on deaths of domestic rabbits in the Eastern Slovakia]. *Veterinárství*, **38**: 250–251 (in Slovak).
- ŠUHAJ J., 2004: Savci (Mammalia) severozápadní části Nížkého Jeseníku v letech 1805–1820 v díle přírodovědce Kajetana Koschatszského [Mammals (Mammalia) of the northwestern part of the Nížký Jeseník Mts. In 1805–1820, as reported by the naturalist Kajetan Koschatzky]. *Lynx*, n. s., **35**: 133–139 (in Czech, with a summary in English).
- ŠUHAJ J. & KUZNÍK H., 2002: Savci Osoblažska (okr. Bruntál) v letech 1860–1890 v rukopise Eduarda Richtera [Mammals of the Osoblaha region (Bruntál Dist., Silesia, Czech Republic) between 1860 and 1890 in a manuskript of Eduard Richter]. *Lynx*, n. s., **33**: 185–192 (in Czech, with an abstract in English).
- ŠUHAJ J. & STOLARCZYK J., 2006: Výsledky inventarizace obratlovců v nivě Odry mezi Ostravou a Bohumínem (česká část Slezska) v období 27. 12. 2002 do 30. 03. 2003 [Results of the vertebrate research in the Odra alluvium between Ostrava and Bohumín (Czech part of the Silesia) in the period from 27. 12. 2002 to 30. 03. 2003]. *Čas. Slez. Muz. Opava (A)*, **55**: 259–268 (in Czech, with an abstract in English).
- ŠVEC J. & KRÁL F., 2002: Import králiků divokých z Velké Británie [Import of wild rabbits from Great Britain]. Pp.: 84–85. In: *Zajíc, králik a myslivecky významní hlodavci. Sborník referátů. Třebíč, 10. května 2002*. Českomoravská myslivecká jednota, Šternberk, 101 pp (in Czech).

- THIEL D. P. & WALTER R., 1898: Thierwelt (Fauna). A. Säugethiere. Pp.: 145–161. In: *Heimatskunde des politischen Bezirkes Komotau, die Gerichtsbezirke: Komotau, Görkau und Sebastiansberg umfassend*. Deutschen Bezirkslehrervereine Komotau, Komotau, 940 pp.
- TROUT R., 1998: Results from field studies of rabbit haemorrhagic disease in Britain. *Roy. Soc. N. Z. Misc. Series*, **55**: 67–71.
- ÚHÚL, 2008: *Myslivecké statistiky [Statistics of Hunting]*. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů, Brandýs nad Labem, URL: www.uhul.cz (in Czech).
- ZABLOUDIL F., 2002: Chov zajíce polního (*Lepus europaeus*) a králíka divokého (*Oryctolagus cuniculus*) [Keeping of the brown hare (*Lepus europaeus*) and the wild rabbit (*Oryctolagus cuniculus*)]. Pp.: 12–11. In: *Zajíc, králík a myslivecký významní hlodavci. Sborník referátů. Třebíč, 10. května 2002*. Českomoravská myslivecká jednota, Šternberk, 101 pp (in Czech).
- ZIMMERMANN R., 1934: Die Säugetiere Sachsens. *Abh. Naturw. Ges. Isis Dresden, Festschrift*, 50 pp.
- ŽIŽKA M., 2006: Myslivecká statistika 2005/2006 [Statistics of Hunting 2005/2006]. *Svět Myslivosti*, 7(9): 20–21 (in Czech).